

Τζέμη Τασάκου

Το σεντοίκι με τα αμύθητα ο σεντέφια

2022

100 ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΗ
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ
ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

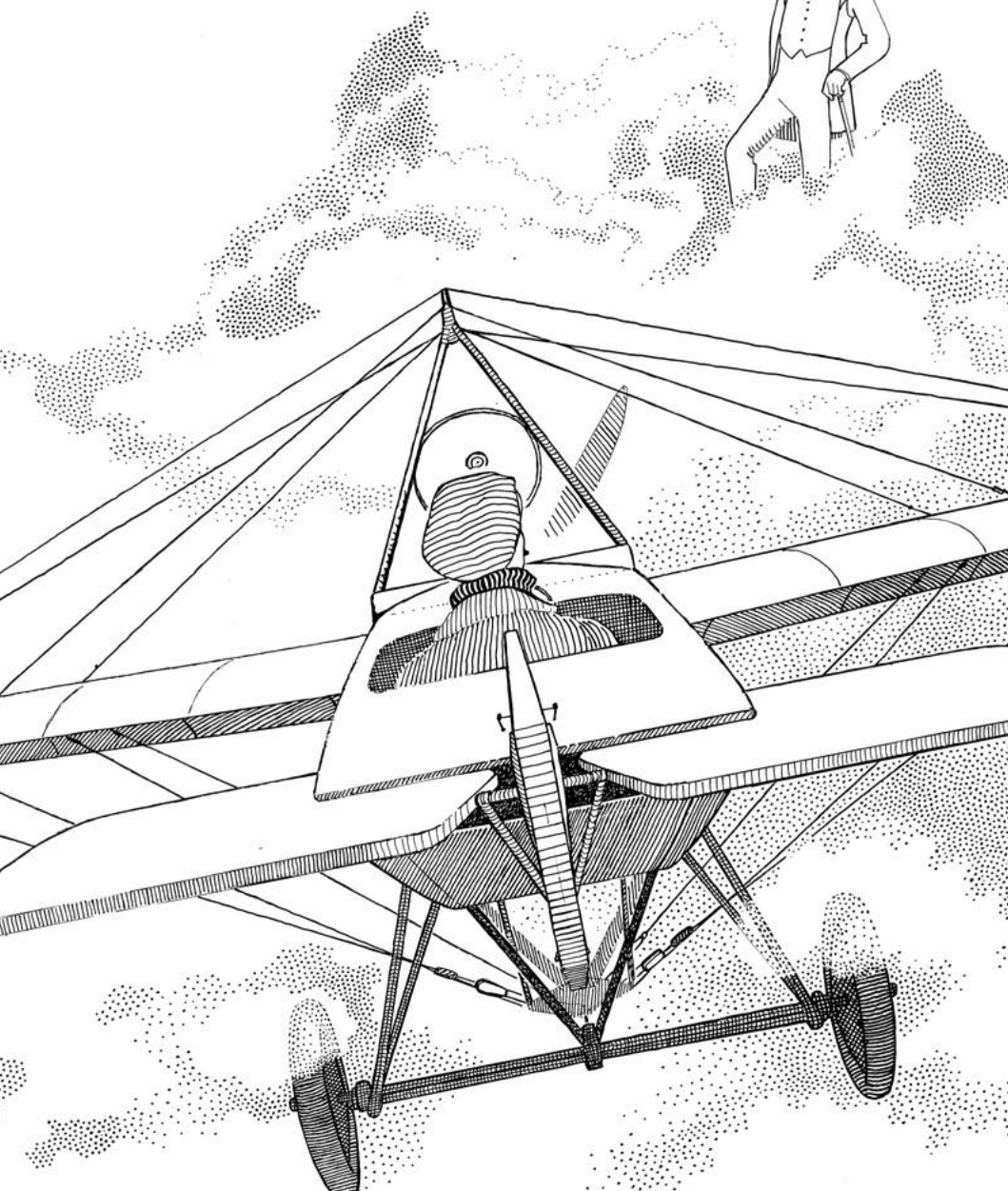


Εικόνες

Ράνια Βαρβάκη

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Σε όσους διαφυλάσσουν το σεντούκι...







ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η Ωραία Ελένη

Σεπτέμβρης 1914

Μας άρεσε πολύ να ερχόμαστε εδώ... Εδώ σ' ετούτο τον αρχαίο ναό. Ιδίως την άνοιξη, τότε που άνθιζε ο τόπος, τότε που πρασίνιζαν τα σουσαμόδεντρα και μύριζε η γη χαμομήλι, μαστίχα και θυμάρι. Ο παππούς τριγυρνούσε ανάμεσα στα ερείπια και μουρμούριζε στίχους αλλόκοτους, λόγια ποιητών που είχανε ζήσει, καθώς έλεγε, εδώ στον τόπο μας, αιώνες πριν. Αλκμάν λεγόταν ο ένας ποιητής, μα των άλλων τα ονόματα δεν μπορούσα να τα θυμηθώ. Ήτανε δύσκολα, παράξενα... Ήταν ονόματα αρχαία ελληνικά.

Τριγυρνούσε, λοιπόν, ο παππούς ανάμεσα στα ερείπια και κάθε τόσο το μπαστούνάκι του χωνότανε μέσα στο

μαλακό χώμα, στη νοτιομένη γη, κι έκανε μικρές μικρές τρυπούλες. «Τα ίχνη του παππού», έτσι τις λέγαμε τις τρύπες αυτές και καμιά φορά παίζαμε πως ψάχναμε δήθεν να ανακαλύψουμε τα «ίχνη», πως τα ακολουθούσαμε τάχα για να βρούμε πού βρίσκεται ο παππούς...

Αυτό όμως το κάναμε μονάχα σαν βαριόμασταν. Τις περισσότερες φορές πηγαίναμε κατευθείαν στη «φωλιά μας», στην «κολόνα μας». Ήταν μια κολόνα ψηλή και ολόρθη που την είχαν στήσει οι αρχαίοι Έλληνες δυόμισι χιλιάδες χρόνια πριν, καταπώς μου είχε πει κάποτε η κυρία Ευανθούλα, η δασκάλα μου. Ήταν, βέβαια, όμοια κι απaráλλακτη με τις άλλες κολόνες που βρίσκονταν τριγύρω, είχε όμως και κάτι διαφορετικό: στη ρίζα της το χώμα έκανε μια γούβα, μια πελώρια γούβα, όπου τον χειμώνα μαζεύονταν εκεί τα νερά της βροχής, κι έτσι, σαν έμπαινε η άνοιξη, γέμιζε η γούβα καταπράσινο παχύ χορτάρι, μπορούσες να βουλιάξεις στο χορτάρι και να νομίζεις πως ξαπλώνεις σε μαλακό, φιλόξενο ανατολίτικο χαλί. Εκεί ξαπλώναμε λοιπόν, στη γούβα, στη «φωλιά μας», στο «λίκνο της γης», όπως το έλεγε ο παππούς, και παίζαμε το παιχνίδι με τις παπαρούνες: μαζεύαμε η καθεμιά μας πέντ' έξι παπαρούνες και τις κουνούσαμε στον αέρα να δούμε ποιανής τα άνθη θα αντέξουν περισσότερο...

«Σε νίκησα, Κλειώ! Σε νίκησα!» φώναζε η Εσμέτ και κουνούσε πάνω κάτω τα γυμνά της πόδια. Μα δεν προ-

λάβαινε τον λόγο της να αποσώσει, και τα πέταλα κι απ' τα δικά της άνθη σκορπίζανε στον αέρα.

Και σαν το χόμα γύρω μας και το χορτάρι γέμιζαν κόκκινα πέταλα, πέταλα που μοιάζανε με στάλες αίματος ή με πληγές, αρχινούσαμε τις ιστορίες... Και τα παραμύθια. Συνήθως ξεκινούσα εγώ:

– Εδώ, λοιπόν, ήταν ο ναός της Άρτεμης. Η Άρτεμη ήταν θεά...

– Ο Θεός είναι ένας: ο Αλλάχ! Και προφήτης του είναι ο Μωάμεθ!

Πάντα έτσι απαντούσε η Εσμέτ. Το είχα συνηθίσει. Δεν έδινε σημασία. Συνέχιζα:

– Η Άρτεμη ήταν θεά του κυνηγιού...

– Σαν την Παναγιά;

– Όχι! θύμωνα εγώ. Αφού σου έχω εξηγήσει... Η Άρτεμη, ο Δίας, η Αθηνά ήτανε παλιά, στα παραμύθια. Στη Μυθολογία.

– Καλά, έτσι το λέγω, μπρε, για να σε πειράξω. Μη σεκλεντίζεσαι.

Το ήξερα πως «έτσι» το έλεγε, «για να με πειράξει». Δε «σεκλεντιζόμουν»... Άλλωστε, ποτέ δεν είχαμε τσακωθεί με την Εσμέτ στα σοβαρά, για τον Χριστό ή για τον Αλλάχ.

Συνέχιζα λοιπόν:

– Η Άρτεμη ήταν θεά του κυνηγιού και των δασών και, άμα νύχτωνε, ανέβαινε πάνω στο φεγγάρι και...

– Άσ’ τα αυτά και πες μου εκείνη την ιστορία που θύμωσε η Άρτεμη με εκείνον τον αγά, τον αρχηγό...

– Τον Αγαμέμνονα...

– Ναι! Μ’ αυτόν! Που δεν έστελνε άνεμο η Άρτεμη να φύγουν τα καράβια και είπε ο μάντης πως πρέπει ο Μέμνονας-αγάς να θυσιάσει τη μικρή του κόρη...

– Δεν ήταν αγάς...

– Δεν πειράζει! Την ιστορία πες μου!

Πόσες και πόσες φορές δεν είχα διηγηθεί στην Εσμέτ την ιστορία αυτή... Αλλά της άρεσε πάντοτε να την ακούει. Κι εμένα μ’ άρεσε να τη διηγίεμαι. Την ήξερα απέξω κι ανακατωτά αυτήν την ιστορία. Την ιστορία του Τρωικού Πολέμου, αλλά και την άλλη, εκείνη με τις περιπέτειες του πανούργου Οδυσσέα. Μου τις είχε μάθει και τις δύο ο παππούς. Ήτανε τα έπη του Ομήρου οι ιστορίες αυτές. Έτσι τις λέγανε... Πώς μ’ άρεσαν τα έπη αυτά! Πώς μ’ άρεσαν! Δε χόρταινα να τα ακούω και δε χόρταινα να τα διηγίεμαι. Ήταν τα αγαπημένα μου... παραμύθια.

Αλλά και στην Εσμέτ αρέσανε πολύ. Γούρλωνε τα μάτια κάθε φορά που της διηγιόμουνα τα έπη, λάμπανε τα μαύρα μάτια της, βγάζανε φωτιές...

– Και ήταν όμορφη η Ελένη, μπρε;

– Ναι, πολύ όμορφη. Είχε μακριές μαύρες πλεξούδες, που άμα τις έλυνε, τα μαλλιά της φτάνανε ως τους αστραγάλους!

– Σαν την Αϊσά χανούμ.

– Πιο όμορφη.

– Ναι, μάλλον θα ήτανε πιο όμορφη... Και ο Αχιλλέας θα ήταν παλικάρι, ε;

Και ρωτούσε η Εσμέτ και διηγιόμουν εγώ. Διηγιόμουν, διηγιόμουν...

Έλεγα στην Εσμέτ για την Ωραία Ελένη και το αρχοντόπουλο τον Πάρη, για τον μεγάλο αρχιστράτηγο Αγαμέμνονα, για τον πανέξυπνο Οδυσσέα και για τον Δούρειο Ίππο... Κυρίως, όμως, μου άρεσε να της μιλάω για τον Αχιλλέα. Πολύ μου άρεσε ο Αχιλλέας! Γιατί ήταν νέος και όμορφος και δυνατός και παλικάρι! Πολύ τον θαύμαζα τον Αχιλλέα! Αυτός ήταν ο ήρώάς μου! Κι ας έλεγε ο παππούς «ότι καλό είναι να σκέφτεσαι, κοκόνα μ', καμιά φορά και εκείνον τον Έκτορα, τον φουκαρά».

Έτσι και σήμερα. Είμαστε πάλι ξαπλωμένες εδώ στη γούβα, «στη φωλιά μας», πλάι στην παλιά κολόνα, στον ναό... Σεπτέμβρης είναι. Χθες είχαμε την πρώτη φθινοπωρινή βροχή. Σεπτέμβρης του 1914. Μαθήματα δεν έχω αρχίσει. Η κυρία Ευανθούλα, η δασκάλα μου, βρίσκεται ακόμη στις Κυδωνιές, στους δικούς της.

Νωρίς νωρίς το πρωί με σήκωσε ο παππούς.

– Άντε, κοκόνα, ντύσου, στολίσου, πάμε στον αρχαίο ναό.

Πετάχτηκα ευθύς απ' το κρεβάτι.

– Πάμε, κοκόνα μ', να κάνουμε τη βόλτα μας στα ερείπια. Να ανοίξει ο νους μας. Να θυμηθούμε τα παλιά... Μήπως και μάθουμε έτσι τα μελλούμενα.

– Ποια μελλούμενα, παππού;

– Βάι, βάι... κοκόνα μ'. Νέφη, νέφη, πολλά νέφη βλέπω στον ουρανό. Δέδυκε μεν *α σέλαννα**...

Ώρες ώρες μιλάει πολύ ακαταλαβίστικα ο παππούς. Ιδίως τον τελευταίο καιρό. Ακόμα και τα έπη του Ομήρου, τα αγαπημένα μου παραμύθια, μου τα διηγείται τώρα διαφορετικά. Κι άμα του παραπονιέμαι πως μ' ετούτα που λέει μου χαλάει τη μαγεία του παραμυθιού, μου απαντάει: «Είσαι κοτζάμ γυναίκα πια. Ορισμένα πράγματα πρέπει να τα ξέρεις!».

Εμ βέβαια, έτσι είναι οι μεγάλοι (ακόμα κι ο παππούς): άμα τους συμφέρει, είσαι «κοτζάμ γυναίκα», κι άμα δεν τους συμφέρει, «Είσαι παιδί ακόμη, μη ρωτάς, σύρε πάνω να ξαπλώσεις».

Πλύθηκα και ντύθηκα μονάχη μου και κατέβηκα δυο δυο τα σκαλιά. Αν δεν έβλεπα τη μητέρα κάτω στην τραπεζαρία, μπορεί να έκανα και τσουλήθρα στην κουπαστή της σκάλας και να κατέβαινα έτσι γρηγορότερα, αλλά δεν ήταν ώρα για μαλώματα και για τραβήγματα του αυτιού

* «Έδυσε η σελήνη», στίχος της Σαπφούς.

και για τσιρίδες: «Δεν είναιιαια... καμώωματα αυτάααα για μια δεσποινίδα!...». (Το ίδιο και η μητέρα, όπως όλοι οι μεγάλοι: όταν τη συνέφερε, ήμουν «δεσποινίδα», και όταν δεν τη συνέφερε, «ήμουν παιδί ακόμη».)

Φίλησα γρήγορα γρήγορα τη μητέρα, της είπα καλημέρα κι έτρεξα αμέσως στην κουζίνα. Εκεί ήταν η Κατίγκω μας.

– Καλώς την πριγκιπέσα μας! Καλώς την! Ξυπναρούδια! είπε η Κατίγκω, κι αφού σκούπισε γρήγορα τα χέρια της πάνω στην ποδιά της, τα άνοιξε διάπλατα σαν φτερούγες πουλιού ή αγγέλου.

Κι έτσι όπως άνοιξε τα χέρια της, ευθύς απλώθηκε ολόγυρά της ένα σύννεφο από αλεύρι, ή από ζάχαρη άχνη ίσως, και την έκανε να μοιάζει με άγγελο πραγματικό. Άγγελο που ζει σε ζαχαρένια σύννεφα – πάντα έτσι τη θυμάμαι την Κατίγκω, τυλιγμένη σ' ένα σύννεφο αλευριού ή ζάχαρης.

– Πιες το γάλα σου, πριγκιπέσα! Σου 'χω και καϊμάκι με ανθόνερο.

Ρούφηξα το γάλα με μεγάλες γουλιές. Έβλεπα την Κατίγκω να με παρατηρεί. Πολύ χαιρότανε άμα μ' έβλεπε να τρώγω μ' όρεξη. Και πολύ λυπότανε σαν μ' έβλεπε να έχω ανορεξιές.

Η Κατίγκω μας ήτανε «δούλα», μαγείρισά μας – ήτανε εδώ και χρόνια στη δούλεψη του πατέρα· είχε έρθει δυο

χρόνια πριν γεννηθώ εγώ. Την αγαπούσα σχεδόν όσο τη μητέρα και τον πατέρα, σχεδόν όσο αγαπούσα τη νένε την Κλειώ –όσο ζούσε–, αλλά όχι σχεδόν όσο αγαπούσα τον παππού. Τον παππού ίσως να τον αγαπούσα κάπως παραπάνω. Μάλλον επειδή έλεγε ωραία παραμύθια.

– Φάε και το καϊμάκι σου, πριγκιπέσα, έχω βάλει ζάχαρη και ανθόνερο, ακούστηκε παραπονιάρικη η φωνή της Κατίγκως.

Πάνω στον πάγκο ήταν μια τάβλα με ζεστά, αχνιστά, μυρωδάτα κουρκουμπίνια. Τους έριξα μια ματιά.

– Σου έχω ετοιμάσει ένα πεσκέσι να το πας στη φιλενάδα σου, είπε η Κατίγκω, λες και διάβασε τη σκέψη μου, και μου έδειξε μια σακούλα από ύφασμα καρό, μπλε καρό. Σου 'χω μέσα κι ένα νταρί,* συμπλήρωσε με ντροπαλή φωνή. Δυο είχανε μείνει από χτες, κι έλεγα ένα για εσένα κι ένα για τη φιλενάδα σου· μα το ένα το λιμπίστηκα, βρε Κλειώ, και το 'φαγα πρωί πρωί.

Ανασήκωσα τους ώμους. Κι ένα νταρί ήταν αρκετό. Σάματις θα ήταν η πρώτη φορά που θα μοιραζόμασταν κάτι με την Εσμέτ; Άλλωστε, είχαμε τα κουρκουμπίνια. Και με τα κουρκουμπίνια γίνονταν τα παιχνίδια πάντοτε πιο γλυκά. Και οι ιστορίες που της διηγιόμουνα, οι ιστορίες του παππού, γίνονταν κι εκείνες πιο γλυκές. Κι ας τις

* Νταρί: καλαμπόκι.

είχε αλλάξει ο παππούς τις ιστορίες του μ' έναν τρόπο περίεργο τον τελευταίο καιρό.

Φίλησα την Κατίγκω μας (που είχε ύφος κάπως ξιτισμένο επειδή δεν είχα φάγει το καϊμάκι με το ανθόνερο), άρπαξα την πάνινη σακούλα με τα κουρκουμπίνια και με το νταρί, βγήκα στην τραπεζαρία κι έπειτα στο χολ.

– Να προσέχεις, στο καλό... μουρμούρισε η μητέρα και με σταύρωσε τρεις φορές στον αέρα, μα ήταν σαν να μη σταύρωνε εμένα, ήταν σαν να σταύρωνε πραγματικά τον αέρα· δε με κοιτούσε στα μάτια, κοιτούσε μέσα απ' την ανοιχτή πόρτα έξω τον δρόμο, την προκυμαία, τη θάλασσα.

Θαρρείς και είχε μπει ο νους της στο βαποράκι και ταξίδευε...

Ανάμεσα σε δυο πολέμους εκτυλίσσεται ετούτη η ιστορία. Και στην καρδιά της βρίσκονται κάποιοι που έζησαν στη Σμύρνη τα χρόνια 1918-1922. Μια από εκείνους είναι και η μικρή Κλειώ – έχει το όνομα της μούσας της Ιστορίας, μα δεν το γνωρίζει. Παρέα με τη φίλη της Εσμέτ τρέχουν σε χαλάσματα αρχαίων ναών και μεγαλώνουν με μύθους και παραμύθια. Ο Όμηρος και η Χαλιμά, η θεά Άρτεμη, ο Αγαμέμνων, ο Αλλάχ και η Ωραία Ελένη... Η Μεγάλη Ιδέα κι ένα φλιτζάνι από πορσελάνη. Και κοντά τους ένας παππούς που έχει φυλάξει κάπου, σε μια σοφίτα, ένα σεντούκι γεμάτο αμύθητα σεντέφια. Άραγε θα καταφέρει η Κλειώ να σώσει εκείνο το σεντούκι;

*Μια ιστορία για τη Μικρασιατική Καταστροφή, για τον πόλεμο,
την προσφυγιά. Και για τα σεντέφια εκείνα
που αντέχουνε στις φλόγες.*



ISBN:978-618-03-2956-8



ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 82956

metaixmio.gr

Μπορείτε να σκανάρετε
αυτό τον κωδικό με το smartphone
ή το tablet σας, για να κατεβάσετε
το εκπαιδευτικό υλικό για το βιβλίο.

